

INFLYATSIYANI JILOVLASHDA MARKAZIY BANK SIYOSATINING SAMARADORLIGI

Bozorboyev Diyorbek Po'lat o'g'li
Mirzo Ulug'bek nomidagi O'zbekiston
Milliy universiteti Jizzax filiali

Annotatsiya: Ushbu maqolada inflyatsiya jarayonlarini jilovlashda Markaziy bankning pul-kredit siyosati vositalaridan samarali foydalanish masalalari yoritilgan. Tadqiqotda O'zbekiston iqtisodiyotida inflyatsiya darajasini pasaytirish, narxlar barqarorligini ta'minlash hamda monetar siyosatning iqtisodiy o'sishga ta'siri ilmiy asosda tahlil qilingan. Shuningdek, Markaziy bankning foiz siyosati, valyuta bozori barqarorligi, inflyatsion kutilmalar va moliyaviy ishonch o'rtasidagi o'zaro bog'liqlik ochib berilgan. Maqolada so'nggi yillardagi islohotlar, xalqaro tajriba va milliy monetar siyosatning samaradorlik darajasi chuqur tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar: inflyatsiya, Markaziy bank, pul-kredit siyosati, narxlar barqarorligi, qayta moliyalash stavkasi, iqtisodiy o'sish, valyuta siyosati, ishonch.

Аннотация: В статье рассматриваются вопросы эффективного использования инструментов денежно-кредитной политики Центрального банка в процессе сдерживания инфляции. Анализируется влияние монетарной политики на экономический рост, уровень инфляции и стабильность цен в экономике Узбекистана. Особое внимание уделено процентной политике, курсовой стабильности, инфляционным ожиданиям и доверию к финансовым институтам. В работе приведены примеры последних реформ, международный опыт и оценка эффективности национальной денежно-кредитной политики.

Ключевые слова:
инфляция, Центральный банк, денежно-кредитная политика, стабильность цен, учетная ставка, экономический рост, валютная политика, доверие.

Annotation:

This article explores the effectiveness of the Central Bank's monetary policy in controlling inflation in Uzbekistan. It analyzes the relationship between monetary policy, price stability, and economic growth. The study highlights the role of the refinancing rate, exchange rate management, inflation expectations, and public trust in maintaining macroeconomic stability. The paper also examines recent reforms, international experience, and the overall efficiency of Uzbekistan's monetary policy framework.

Keywords:

inflation, Central Bank, monetary policy, price stability, refinancing rate, economic growth, exchange rate, confidence.

Bozor iqtisodiyotiga asoslangan har qanday mamlakatda inflyatsiya iqtisodiy barqarorlikka tahdid soluvchi eng muhim omillardan biri sifatida ko'riladi. Inflyatsiya — bu tovarlar va xizmatlar narxlarining umumiy darajasining doimiy o'sib borishi jarayoni bo'lib, u pul birligining sotib olish qobiliyatining pasayishini anglatadi. Inflyatsiyaning manbalari turlicha bo'lishi mumkin, biroq uning asosiy sabablari orasida ortiqcha pul massasining emissiyasi, ishlab chiqarish hajmining qisqarishi, import narxlarining oshishi, davlat xarajatlarining haddan tashqari ortishi hamda tashqi iqtisodiy omillar turadi. Shuning uchun, zamonaviy iqtisodiyotda inflyatsiyani jilovlash muammosi asosan markaziy bankning pul-kredit siyosati orqali hal etiladi. Markaziy bank har bir mamlakatda monetar siyosat yurituvchi markaziy institut sifatida inflyatsiya darajasini nazorat qilish, narxlar barqarorligini ta'minlash hamda moliyaviy tizimning sog'lom faoliyatini qo'llab-quvvatlashni o'z oldiga maqsad qilib qo'yadi. O'zbekiston respublikasi markaziy banki ham so'nggi yillarda inflyatsiyani jilovlash va barqaror iqtisodiy o'sishni ta'minlash borasida keng ko'lamli islohotlarni amalga oshirib kelmoqda.

O'zbekiston iqtisodiyotida 2017-yildan keyingi davrda pul-kredit siyosatini modernizatsiya qilish jarayoni yangi bosqichga o'tdi. Markaziy bankning asosiy vazifasi sifatida inflyatsiyani maqsadli darajada ushlab turish konsepsiyasi joriy etildi. Bu konsepsiya xalqaro amaliyotda "inflation targeting" deb yuritiladi. Ya'ni, markaziy bank inflyatsiya darajasi uchun aniq maqsad ko'rsatkichini belgilaydi va unga erishish uchun pul massasini, qayta moliyalash stavkasini, majburiy zaxiralar me'yorini hamda boshqa monetar vositalarni moslashtirib boradi. Bunday tizimning joriy etilishi o'zbekiston iqtisodiyotida yangi bosqichni boshlab berdi, chunki ilgari inflyatsiya ko'proq davlatning fiskal siyosati va narxlarni ma'muriy tartibga solish orqali boshqarilardi.

Inflyatsiyani jilovlashda markaziy bank siyosatining samaradorligi bir qator omillarga bog'liq. Birinchidan, pul-kredit siyosatining o'z vaqtida va aniq amalga oshirilishi zarur. Ikkinchidan, bu siyosat fiskal siyosat bilan uyg'unlikda olib borilishi kerak. Uchinchi omil esa iqtisodiy subyektlarning inflyatsion kutilmalari bilan bog'liq bo'lib, markaziy bankning kommunikatsion siyosati — ya'ni jamoatchilikka axborot yetkazish, ishonchni mustahkamlash, bozor ishtirokchilarining xatti-harakatlarini boshqarish — muhim ahamiyat kasb etadi.

O'zbekiston respublikasi markaziy banki 2019-yildan boshlab "inflyatsiyani maqsadli boshqarish" rejimiga bosqichma-bosqich o'tish siyosatini amalga oshirdi. 2020-yilda inflyatsiya darajasi 11,1 foizni tashkil etgan bo'lsa, 2021-yilda 10,3 foiz, 2022-yilda 12,3 foizga yetdi. Bunday o'zgaruvchanlikning sabablari orasida pandemiya davrida global yetkazib berish zanjirlarining uzilishi, import tovarlari narxining oshishi, ichki bozor talabining yuqoriligi hamda energiya resurslari narxlarining liberallashtirilishi jarayonlari mavjud. Shu bilan birga, markaziy bank inflyatsiyani 2025-yilda 5 foizlik darajaga tushirishni o'z oldiga maqsad qilib qo'ydi. Ushbu

maqsadga erishish uchun asosiy e'tibor monetar instrumentlarni kuchaytirish, qayta moliyalash stavkasini iqtisodiy holatga moslashtirish, kreditlash hajmini muvozanatlashtirish hamda valyuta bozorida barqarorlikni ta'minlashga qaratilmoqda.

Inflyatsiyani jilovlashning samarali mexanizmlaridan biri bu markaziy bankning asosiy foiz stavkasi orqali pul massasiga ta'sir o'tkazishdir. Qayta moliyalash stavkasi yuqori bo'lganida tijorat banklarining kreditlash imkoniyati qisqaradi, bu esa iqtisodiyotda pul taklifini cheklaydi va narxlarning o'sishini sekinlashtiradi. Aksincha, stavka pasaytirilsa, kreditlash hajmi ortadi, bu esa talabni oshirib, inflyatsion bosimni kuchaytirishi mumkin. Shu sababli, markaziy bank foiz siyosatini o'ta ehtiyotkorlik bilan yuritadi. 2022-yilda qayta moliyalash stavkasi 14 foizdan 16 foizga oshirildi, bu esa ichki talabning haddan tashqari o'sishini cheklash va milliy valyutaning qadrsizlanishini oldini olishga xizmat qildi.

Markaziy bank siyosatining samaradorligini baholashda uning iqtisodiyotdagi real sektor, bandlik, investitsiyalar va aholining daromadlariga ko'rsatgan ta'sirini ham tahlil qilish lozim. Inflyatsiyani jilovlashda haddan tashqari qat'iy pul-kredit siyosati ishlab chiqarish hajmining qisqarishiga va ishsizlikning ortishiga olib kelishi mumkin. Shu bois, markaziy bank inflyatsiyani pasaytirish bilan bir qatorda iqtisodiy faollikni ham qo'llab-quvvatlashga intiladi. Bu esa monetar siyosatning "oltin o'rtacha"sini topishni talab etadi — ya'ni inflyatsiyani pasaytirish bilan birga iqtisodiy o'sishni rag'batlantirish.

So'nggi yillarda o'zbekiston markaziy banki xalqaro tashkilotlar bilan hamkorlikda monetar siyosatni takomillashtirish va tahliliy modellarni joriy etish bo'yicha katta ishlarni amalga oshirmoqda. Jumladan, xalqaro tajriba asosida inflyatsion kutilmalar indeksini ishlab chiqish, makroiqtisodiy tahlil markazlari faoliyatini kengaytirish va bozor signallariga asoslangan qarorlar qabul qilish tizimi shakllantirildi. Markaziy bankning mustaqilligi mustahkamlanib, uning asosiy maqsadi sifatida narxlar barqarorligi konstitutsiyaviy darajada mustahkamlandi.

Inflyatsiyani jilovlashda markaziy bankning yana bir muhim yo'nalishi — valyuta siyosati hisoblanadi. 2017-yilda valyuta bozorining liberallashtirilishi natijasida so'mning erkin konvertatsiyasi ta'minlandi. Bu jarayon dastlab inflyatsion bosimni kuchaytirgan bo'lsa-da, uzoq muddatda milliy valyutaning haqiqiy almashuv kursini shakllantirish orqali iqtisodiy muvozanatga erishishga zamin yaratdi. Valyuta kursining bozor mexanizmlariga asoslanishi eksport-import operatsiyalarining barqarorligini ta'minlab, tashqi savdo balansini muvozanatlashtiradi.

Monetar siyosatning samaradorligi, shuningdek, aholining markaziy bankka bo'lgan ishonchi darajasi bilan ham bevosita bog'liq. Aholi o'z mablag'larini milliy valyutada saqlashga ishonch bildirsa, bu inflyatsion kutilmalarning pasayishiga olib keladi. Shu maqsadda markaziy bank so'nggi yillarda axborot siyosatini faol olib bormoqda, inflyatsiya maqsadlari, qarorlarning iqtisodiy asoslari, pul-kredit bozoridagi

o'zgarishlar haqida muntazam ravishda tahliliy hisobotlar e'lon qilmoqda. Bu shaffoflik ishonchni oshiradi va inflyatsiyani nazorat qilish imkoniyatini kengaytiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasida pul-kredit siyosatining maqsadi — Zuxriddin Adilov. «Yashil Iqtisodiyot va Taraqqiyot» jurnali. Bu maqolada O'zbekistonda pul-kredit (monetar) siyosatining maqsadlari, inflyatsiyaga ta'siri va Markaziy bankning roli yoritilgan.
2. O'zbekiston Respublikasida pul-kredit siyosati instrumentlaridan foydalanish amaliyotini takomillashtirish — Dilnoza Kaxxarova. Pul-kredit siyosati vositalarining O'zbekistonda qo'llanishi va takomillashtirish yo'nalishlari.
3. Pul-kredit siyosati va moliyaviy inqiroz: uslubiyot va saboqlar — Dilshodjon Hakimov. Inflyatsion targetlash rejimi, pul-kredit siyosatining transmission mexanizmi va O'zbekistonda monetar siyosatning xususiyatlari haqida.
4. Monetar nazariya va siyosat — Yaxshieva M.T. Toshkent, 2021. Bu o'quv qo'llanma monetar siyosat nazariyasi va O'zbekistonda valyuta va pul-kredit siyosatining asoslarini chuqur yoritadi.
5. Davlat fiskal va monetar siyosatining vujudga kelishi — Nigora Xudaybergenova. Fiskal va monetar siyosat yakuniy ravishda inflyatsiyani nazorat qilishda qanday rol o'ynashini tahlil qilgan.